

Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan
eettinen neuvottelukunta ETENE

15.12.2011

ETENE NEUVOTTELUKUNTA 6/2011

Aika: Torstai 15.12.2011, klo 9.00-15.30

Paikka: STM, Iso kh., Kirkkokatu 14, Helsinki

Osallistujat:

Markku Lehto, puheenjohtaja	x	Raimo Sulkava, varapuheenjohtaja	x
Jäsenet:		Varajäsenet:	
Jaakko Heinimäki		Kirsti Aalto	x
Hanna Markkula-Kivisilta		Sirkku Siivonen	
Mardy Lindqvist	x	Nils Torvalds	
Harri Jokiranta		Arja Peiponen	x
Kari Eskola		Harri Vertio	
Merja Miettinen		Matti Huttunen	
Päivi Rautava	x	Minna Raivio	
Heikki Vuorela	x	Raimo Puustinen	
Tarja Hallikainen	x	Päivi Sinko	
Markku Niemelä		Risto Kortelainen	
Anne Niemi		Sakari Vanhala	
Irma Pahlman	x	Anna Mäki-Petäjä-Leinonen	
Helena Leino-Kilpi		Tarja Pösö	
Jyrki Jyrkämä		Helka Urponen	
Sanni Grahn-Laasonen	x	Sanna Lauslahti	
Hanna Mäntylä		Ari Jalonen	
Tapani Töllä		Elsi Katainen	
Hanna Tainio		Anneli Kiljunen	
Päivi Topo, pääsihteeri	x		
Cherina Dolk, osastosihteeri	x		
Juha Hänninen/Terhokoti, klo 13	x		
Tiina Surakka/Pirkanmaan hoito- koti, klo 13	x		

1 Kokouksen avaus

Puheenjohtaja toivotti jäsenet ja varajäsenet tervetulleiksi kello 9.

2 Edellisen kokouksen muistion hyväksyminen

Edellisen kokouksen muistio hyväksyttiin.

3 Kokousmuistion 5/2011 asia 3, liiteasiakirjan käsittely

Kaupallisia geenitestejä koskeva kannanotto hyväksyttiin ja se lähetetään STM:lle, Valviraan ja THL:lle tiedoksi.

4 Päättäjäseminaarin aihe: Etiikan tila

Puheenjohtaja Markku Lehto oli valmistellut taustamuistion ”Mikä on sosiaali- ja terveydenhuollon etiikan tila”. Hän esitteli muistion ja pääsihteerin Päivi Topo näytti esimerkkejä siitä, mitä lopullinen etiikan tilaa koskeva julkaisu voisi sisältää. Kevään aikana aiheesta järjestettävän seminaarin ja siitä seuraavan julkaisun tavoitteena on saada alustava kokonaiskuva sosiaali- ja terveysalan eettisestä tilasta ja koota ajatuksia siitä, miten eettiseen toimintaan kannustetaan päätöksenteon ja toiminnan eri tasoilla.

Etiikan tila -julkaisu on jatkoa ETENEn julkaisemalle Sosiaali- ja terveysalan eettinen perusta -julkaisulle. Seminaari tähtää siihen, että päättäjät kiinnostuisivat enemmän eettisistä kysymyksistä. Ajankohtaisia kysymyksiä on se, mikä on suhde valtion antamilla velvoitteilla kunnille ja niiden saamista resursseilla; tuleeko uusia velvoitteita, mutta resurssit eivät kasva. Tämä on budjettileikkauksien aikana kiperä kysymys. Tarvitaan myös tarkempaa analyysia miksi jollain alueella on saavutettu hyvä taso jossakin asiassa ja jossain toisessa ei.

Kilpailuttamisen hyvät käytännöt etiikan näkökulmasta olisi myös syytä nostaa esiin ja mitä seuraa asiakkaiden toivomuksista saada enemmän valinnanvapautta, (esim. henkilökohtainen budjetti omaishoitoperheissä). Keskustelussa todettiin, että on hyvä, että ETENE tarttuu isoihin eettisiin kysymyksiin ja yrittää hahmottaa kokonaistilannetta.

Etiikan tilaa kuvaavia mittareita tarvitaan, valtion tasolla ja kunnissa, jotta voitaisiin suhteuttaa oman kunnan tilannetta muihin ja tarkastella päätösten yhdenmukaisuutta. Mittareiden avulla voidaan myös konkretisoida priorisointikeskustelun tarvetta. Esitetyt mittarit tulevat perustumaan olemassa oleviin tietoihin ja niiden valinnassa konsultoidaan useita asiantuntijatahoja. Raportti tulee olemaan ETENEn voimavarat huomioon ottaen yleisluonteinen ensimmäinen avaus aiheeseen.

Mittarit voisivat liittyä esimerkiksi seuraaviin teemoihin:

1. Perusoikeudet ja hallinnolliset säädökset ja niiden toimivuus: esimerkiksi itsemääräämisoikeus ja eri ikäryhmien oikeus kuntoutuspalveluihin. Perusoikeudet ovat kokonaisuudessaan melko hyvin toteutettu, mutta edelleen on alueita, joissa on kehitettävää. Esim. osatyökykyisyydestä on puhuttu 40 vuotta, mutta vähän on tehty. Lainsäädännön kannalta voidaan hyvin tehdä hallintokuntien välistä yhteistyötä, mutta esim. koulupudokkaat kertovat siitä miten yhteistyö on sujunut sosiaali- ja terveydenhuollon sekä koulujen välillä. Samoin se, miten terveys on otettu huomioon kaikessa päätöksenteossa.
2. Asiakkaan ja potilaan etu sekä oikeudenmukaisuus. Polarisoituminen on näkyvissä ja on ihmisiä, jotka jäävät sosiaali- ja terveydenhuollon ulkopuolelle, kenelläkään ei ole kokonaisvastuuta siitä että kaikki tulisivat mukaan. Mistä erot terveydessä ja hyvinvoinnissa oikein johtuvat, kun 10% voi erittäin huonosti ja suurin osa hyvin.
3. Kohtelu. Hoitotakuu on seurantojen mukaan kohtuullisella tasolla. Iäkkäillä pitkäaikaisairaista ihmisistä hoitosuunnitelma, se on vain pienellä osalla, mutta tietoa ei kerätä kansalliseen rekisteriin. Onko käynyt niin, että ne jotka osaavat vaatia saavat tarvitsemansa palvelut ja muiden kohdalla se toteutuu huonommin? Onko pulmana se, että tiedetään ongelma, mutta ei saada välineitä muutokseen. Kokonaisvastuun puuttuminen voi näkyä monisairaiden, huono-osaisten ihmisten kohdalla siten, että hoidetaan akuuttitilanne mutta ei sitouduta kokonaistilanteen hoitamiseen.
4. Osaaminen ja kansainvälistyvä maailma: mm. valvonnan osalta vaatimukset lisääntyvät, ymmärryksen ja yhteistyön vaikeudet eri kielen vuoksi. Työnantajalla on velvollisuus val-

voa työntekijöiden kielitaitoa. SoTe työssä usein sisäänrakennettuja ajatuksia, ettei kukaan ulkopuolinen voi sitä arvioida. Asetuksessa on 3-10 päivän vaatimus täydennyskoulutukseen, se on yksi tulostittari myös sosiaalipuolella, myös seurantatietoja olemassa koetusta osaamisesta ja työhyvinvoinnista.

5. Päätöksenteko. Voiko sitä edes arvioida kun velvoitteita tulee monesta suunnasta ja ne ovat usein ympäripyöreitä. Kun korvamerkintä on rahoituksesta poistettu, on vaikea seurata mihin lisäpanokset menevät, esim. hammashoito. Laatusuosituksen toteutuminen voi olla yksi kriteeri.

Työnjako ja aikataulu: Perustetaan työryhmä, jossa mukana aluksi ainakin puheenjohtajat ja pääsihteeri, koko neuvottelukuntaa konsultoidaan tarvittaessa. Kaikki paikallaolijat antoivat tähän suostumuksensa. Ensimmäinen luonnos esitellään seuraavassa ETENEn kokouksessa (7.2.). Maaliskuussa päättäjäsessaarissa (28.3.) esitellään pidemmälle viety versio. Tavoitteena se, että julkaisu saadaan keväällä valmiiksi.

5 Päättäjäsessaarin aihe: Etiikka, kilpailutus ja kannusteiden kehittäminen

Puheenjohtaja Markku Lehto esitteli laatimansa taustapaperin kannusteista. Ajatuksena on se, että kannusteet ovat seuraava aihe Etiikan tila -julkaisun jälkeen. Markkinatalouden riskit näkyvät esim. lastensuojelussa ja vanhustenhuollossa, vaikka valinnanvapautta toivotaankin. Palvelujen tarjoajien etiikka on muuttunut, mutta palvelujen käyttäjä odottaa melko lailla vanhan mallista sitoutumista. Kannusteena voi parhaimmillaan toimia myös kilpailutus. Kannustamisen näkökulmasta on tärkeää, että suoritteiden sisällä kulkee pitkäjänteinen sitoutuminen tavoitteisiin.

Päätettiin, että palataan tähän aiheeseen, kun on saatu etiikan tilaan liittyvä työ valmiiksi.

Päättäjäsessaari järjestetään 28.3.2012 kello 8.30-12.00 Eduskunnassa Pikkuparlamentissa.

6 Saattohoitotutkijafoorumien esittely

Raimo Sulkava esitteli ETENEn koordinoimaa saattohoitotutkijafoorumia, liitteenä diaesitys.

Keskusteltiin saattohoidon tämän hetkisistä ongelmista ja todettiin tilanteen olevan toisinaan erittäin vaikea, kun saattohoidon vastuuta ei ota terveydenhuollossa kukaan ja potilaat jäävät ilman tarvitsemaansa hoitoa ja hoitovälineitä. Erityisesti ongelmia on muiden kuin syöpäpotilaiden kohdalla (esim. ALS-, MS- ja muistisairaat potilaat). Tarvittaisiin selkeitä ohjeita esimerkiksi siitä, mikä on työnjako ja vastuu terveydenhuollon ja sosiaalihuollon työntekijöiden kesken kuolemaa lähestyvän, vaikeasti pitkäaikaissairaana asiakkaan kohdalla. Pidettiin hyvänä sitä, että huomio on muissakin kuin syöpäpotilaissa ja että kartoitetaan koettuja osaamistarpeita opiskelijoilta.

Foorumi toimii hyvänä jatkona STM:n saattohoidon suosituksille. Päätettiin, että foorumi toimii ainakin vuoden 2012 ajan ETENEn koordinoimana, jolloin ETENE tekee saattohoidon selvityksen, mutta jatkoa varten etsitään yhteistyökumppania esim. THL:stä.

7 Ilmoitusasiat

- Vastaus/lausunto Humanistiliiton kysymykseen: ”Ei-uskonnollisten ihmisten oikeus tasa-arvoiseen henkiseen tukeen sosiaali- ja terveydenhuollon laitoksissa”.

Kirsti Aalto esitteli vastauksen. Todettiin, että on tärkeää mainita se, että kirkko palkkaa sairaalapäivät, kustannuksia ei siinä mielessä koidu sairaaloille. Lausunto hyväksyttiin täydentäen sitä vaitiolovelvollisuuden suhteen.

- Etiikan päivä -satoa:

Todettiin, että 16.11.2011 järjestetty seminaari oli hyvin suosittu ja ohjelman sisältö oli hyvä. ETENEn sisällöllinen panos sai kiitosta osallistujilta. Rinnakkaissessiot eivät kuitenkaan tukenet onnistuneesti seminaarin ideaa lisätä vuoropuhelua eri neuvottelukuntien välillä. Jos ETENE on jatkossa järjestämässä muiden neuvottelukuntien kanssa, tulee ETENEn näkökulmasta päivän suunnittelussa keskittyä siihen, että aihe kiinnostaa kaikkia järjestäjätahoja ja että vuoropuhelulle on paljon mahdollisuuksia.

- Kokousajat 2012:

Hyväksyttiin kevään 2012 kokousajankohdiksi seuraavat:

- **tiistai 7.2.2012** klo 12-15, Kirkkokatu 14, Iso kh.

- **keskiviikko 28.3.2012**

seminaari klo 8.30-12, Pikkuparlamentti

kokous klo 13-16, paikka avoin

- **tiistai 15.5.2012** klo 12-15, Kirkkokatu 14, Iso kh.

8 Muut esille tulevat asiat

Ei ollut

9 Eutanasia

Kannanoton käsittely

Paikalle oli kutsuttu asiantuntijoina Terhokodin johtaja Juha Hänninen ja Pirkanmaan saattohoitokodin johtaja Tiina Surakka. Päivi Topo esitteli kannanoton ”Ihmisarvo, saattohoito ja eutanasia”. Tiina Surakka esitteli puolestaan Pirkanmaan saattohoitokodin eutanasiaan liittyvän kannanoton, joka oli ehdottoman kielteinen taustalla kokemus Pirkanmaan saattohoitokodista. Juha Hänninen totesi, että ETENEn kannanoton mukaan saattohoitoa pitää edistää, mutta hyvin toteutetusta saattohoidosta huolimatta on olemassa tilanteita, joissa kuolinapua tarvittaisiin.

Keskustelussa todettiin, että ETENEn työryhmä lähti keskustelemaan poikkeuksellisista tilanteista, joissa ei ole muitakaan keinoja. Kannanoton yksi tavoite oli tarjota keskustelulle aineksia. Todettiin, että aiheesta on Suomessa ja muissa maissa keskusteltu pitkään ja kannanotto on tässä mielessä tärkeä. Todettiin myös, että jos onnistutaan kannanoton avulla saamaan huomiota kuolemaa lähestyvien ihmisten hoidon tarpeista, on tämä jo itsessään arvokasta.

Todettiin, että kannanotossa on lievin mahdollinen muotoilu eutanasian mahdollisuudelle. Olennaista on myös mittaluokka: kysymys on vain erittäin harvoja ihmisiä koskettava.

Tulevaisuuden lainsäädäntötyössä tullaan todennäköisesti käsittelemään eutanasiaa. Todettiin, että ETENEn on syytä olla tässä prosessissa vastuullisesti mukana siitäkkin huolimatta, että väärinymmärrysten riski on suuri. Keskusteltiin siitä, että ammatissa toimivien lääkäreiden enemmistö suhtautuu kielteisesti eutanasian mahdollisuuteen, opiskelijoiden käsitykset ovat osin erilaisia. Todettiin, että mikäli eutanasia tulisi Suomessa hyväksytyksi, suorittaisi siihen

liittyviä toimenpiteitä todennäköisesti vain pieni lääkäreiden joukko. Keskustelun lopuksi neuvottelukunta hyväksyi kannanoton.

Teksti tulee saatavaksi nettiin. Se lähetetään tiedoksi Lääkäriliiton eettiselle toimikunnalle ja tiedotetaan STM:lle.

10 Kokouksen päätös

Puheenjohtaja kiitti kokoukseen osallistujia hyvästä keskustelusta ja päätti kokouksen kello 15.30.

Puheenjohtaja   Markku Lehto

Pääsihteeri   Päivi Topo

